

Pri la romano "Ĉu li venis trakosme ?" de Johán Valano
Radioprelego de Claude kaj Andrée GACOND, SRI 457, 1981.02.26 & 28

Cl.- Parolas nome de Svisa Radio Internacia gesinjoroj Claude GACOND, dialoge kun Andy künzli, juna esperantisto de Lucerno.

Ĵus eldoniĝis ĉe TK-Stafeto la tria krimromano de Johan Valano, sut la titolo "Ĉu li venis trakosme?"

A.- Tiu ĉi titolo, per sia frazstruktura sameco al tiuj de la du antaŭaj romanoj, atestas, ke la aŭtoro reintimigas nin kun la detektiva serĉemo de Jano Karal, de ties edzino Ĝoja kaj de ilia nevo Stefano. Kaj li samtempe pli kaj pli kutimigas nin al la parol-maniero de la sanktavalanoj, kiuj kutimas "de tempo al tempo elizii substantivon, kiel ni faras nur en kantoj kaj poezio" kaj kiuj tion skribas signas, ne per apostrofo, kiel faras la esperantistoj, "sed per supersigno sur la lasta vokalo, por montri la akcentoŝanĝon."

Cl.- Vorinte "Ĉu li venis trakosme?", mi akiris la senton, ke ĝia aŭtoro fariĝis vera majstro de rakont-maniero stile ege agrabla kaj flua, kaj de lingvo matura kaj modela, kvankam sincere persona. Malaperis la debutaj mallertaĵoj, kiuj ĉefe makulis la artefaritan konkludon de la unua romano "Ĉu vi kuiras ĉine?", kaj igis iom tro nereala la mortiga aŭtomobil-transformo en "Ĉu li bremsis sufiĉe?". La tria verko de la serio "Ĉu li...?" atingis promesplenan maturecon, kiu senpacience atendigas nin la kvaran krimromanon "Ĉu li...? aŭ eĉ pli imponan libron, eble veran romanon.

A.- Sekvante la nun al ni bone konatajn familianojn Karal en ilia entuziasma serĉado de la krimuloj, kiuj rompas la provincecan trankvilon de Sanktavaldo, ni renkontas diverskarakterajn homojn, kiujn Johán Valano talente karikaturas, sen igi ilin groteskaj. Per kelkaj citaĵoj, ni konatiĝu kun kelkaj sanktavalanoj:

Cl.- Jen sinjoro Kirilenko, la maljuna direktoro de la Arta Lernejo:

A.- "S-ro Kirilenko, 63-jara, havis flavan pergamenecan haŭton kun multegaj sulketoj, kio aperigis lin pli aĝa. Li estis tre malgrasa, kaj Karal havis la malagrablan impreson paroli al skeleto, kiu, konsidere al deco, vestis siajn ostojn per haŭto." (p. 81)

C1.- Kaj la notario Viljemin:

A.- "Tiu notario estis plej bonfama en la tuta Valo de Tjoza, konata kiel ekstreme honesta, skrupula, fidinda rigorulo. Rigardante lin eniri, la detektivo rapide mensnotis la orrandajn okulvitrojn, oran horloĝeton, oran kravatpinglon kaj la insignon de Rotarí-klubo. "Oro kaj prospero", li diris al si, resumante la ĝeneralan impreson, kiun al li faris tiu sesdekkvinjarulo... (p. 103)

Cl.- Okaze de dua vizito de la notario, "Karal rimarkis, ke oron Viljemin havas abunde ankaŭ en la dentaro." (p. 107)

A.- Malpli feliĉa estas lia sekretariino Lizabeta:

Cl.- "Kiel multaj, Stefano emis trovi Lizabetan kompatinda. Ŝia naiveco, io mallerta en ŝiaj movoj kaj sinteno, ŝia kortuŝa bezono admiri viron - egale ĉu Joĉjon aŭ Ospaĉin - igis lin

percepti en ŝi personecon, al kiu baza sekureco mankis» Li ne povis scii, ke tiu ĝusta intuo rilatis al vivo stampita per serio da malfelicioj, inter kiuj bankroto de la patro kaj frua forpaso de la patrino estis nur la plej profunde vundaj al la psiko. Konstanta impresoj, forta sed erara, ke ŝi ne estas ameblo, malfaciligis al Lizabeta la homajn rilatojn, precipe se iom intimaj, tiel ke ŝi emis rifuĝi en solecon: kiel sekretariino, ŝi toleris nur postenojn, en kiuj ŝi disponis propran oficejon kaj povis grandparte organizi mem sian laboron; kiel sportemulino, ŝia prefero iris al longaj solecaj montekskursoj, al skiado kaj al naĝado en lokoj senhomaj» Car ŝi tamen sopiris al homa komprenemo, ŝi vizitadis klubojn pli malpli strangulajn, kie ŝi neniam trovis la profundajn amikecojn, kiujn ŝi deziris havi, sed kiuj ŝin ankaŭ timigis. Ŝia bezono esti amata igis ŝin fari por la aliaj, kaj ankaŭ por la societoj, en kies vivo ŝi partoprenis, la plej malagrablajn taskojn, kiujn ŝi plenumis kun pedanta perfekteco. Sed tio altiris al ŝi pli da kompato ol da amo, kio malfaciligis ŝin. La neatenditan amon de Joĉjo ŝi ne komprenis. Ŝi akceptis ĝin kiel dian donacon, sen vere kredi - ĉar al ŝia naiveco kombiniĝis sufiĉe da sana prudento - ke ĝi havas seriozajn ŝancojn daŭri. Kaj tamen en Lizabeta multo estis aminda." (p. 88)

A.- Ŝia amiko Joĉjo "prezentas per si tipon tre difinitan, tiun de troulo: li estas tro maldika, tro altkreska, kun tro longaj membroj kaj ŝultroj tro mallarĝaj, liaj haroj estas tro senordaj, kvazaŭ neniam kombilo ilin tuŝus - aŭ ĉar neniam kombilo ilin tuŝas - lia rigardo tro mirplena, kaj ĉefe lia maniero sin teni multe tro klina: ŝajnas, ke ekdorminte unu nokton kun kresko de 1 metro 60, li vekigis la morgaŭon du metrojn alta kaj neniam repaciĝis kun "tiu fakto," (p.15)

Cl.- Kaj jen la pseŭdopentristo Guido Verstrata:

A.- "Aŭdiĝis iom da bruoj interne, kaj la pordo malfermiĝis.

Cl.- "Kio estas?" diris raŭka voĉo.

A.- "Antaŭ la policano staris grandega, dikega viro, kun vastea grasa vizaĝo plurtaga ne razita, hartufoj kreskantaj dis kaj mis, malpura ĉemizo nur duone butonita, senforma pantalono, kiu ŝajnis tuj falonta, ĉar ĝin surrajdis ampleksa elstaranta ventro, kaj nur mirakle la zono povis ĝin teni..." (p. 36)

Cl.- Stefano, la nevo de Jano kaj Ĝoja Karal, "estas homo neniel rimarkinda: mezgranda, mezpeza, mezbela, mezforta, ordinare vestita, lin karakterizas la manko de tipaj karakterizoj (pro tio jam en la lernejaj jaroj oni donis al li la kromnomon "Mezetul") (p. 15)

A.- Stefano renkontiĝas unuafoje kun la kontraŭspiona policisto:

C1.- "Strange, kiel oni faras al si antaŭbildon pri persono, kiun oni ankoraŭ ne vidis. Kiam Stefano eksciis, ke la ĵus raportita konversacio estos la temo de renkontiĝo kun Jano Karal kaj iu el la kontraŭspiona servo, li image atribuis al ĉi-lasto la fizikan aspekton de olimpia ĉampiono.

A.- "Kiam li eniris la ejon, li sekve bezonis kelkajn sekundojn por sin adapti al la realo: tiu maljuna, malaltkreska vireto, kies kapo formas renversitan triangulon, kaj al kiu eksmodaj okulvitroj donas vizaĝon de emerita profesoro, tiu facile rompebla korpeto efektive estas la kontraŭspiona ulo." (p. 34)

Cl.- Ni ŝatus ankoraŭ prezenti al vi la gazetestrin Kolombét, kiu elvokas "monstran idon de buldogo kaj buldogino preta sen multaj skrupuloj surtreti vin plata" sed en kies "etaj okuloj

inteligento brilas" (p. 53) kaj lian maldungiton Rik Ospací, kiu rilatas kun eksterteranoj kaj fondis propran partion.

A.- Jes en Sanktavallo vivas multaj homoj, kaj en sia nova romano Johan Valano ilin vivoplene priskribas. Kaj iu el ili krimis, aŭ kelkaj. Kun Jano Karal, Ĝoja, Stefano kaj Joĉjo, detektivu por lin aŭ ilin trovi !

Cl.- Vi aŭdis elsendon de Svisa Radio Internacia. Claude Gacond dialogante kun Andy Künzli prezentis al vi la novan vi la novan krimromanon de Johán Valano: « Ĉu li venis trakosme ? » Ĝis reaŭdo !

*Kopirajto © Claude GACOND, www.esperanto-gacond.ch
Prilaboris: [Stefano KELLER](#), aŭgusto 2012*